

Munkaerőpiaci helyzetkép – A gazdasági élet sajátosságai Hollókőn

Lőrinc Balázs

PhD hallgató, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Gazdaság- és Regionális Tudományok Doktori Iskola

Összefoglalás: A Nógrád vármegyei Hollókő – a kézirat lezárásakor – hazánk egyetlen faluja, mely az UNESCO Világörökség része. Ezen adottság birtokában a helyi társadalom összetétele, aktivitási- és mobilitási trendjei, így a település mindennapi élete is számos egyediséget hordoz magában. A tanulmány kiemelt figyelmet szentel Hollókő munkaerőpiacának vizsgálatára, majd ezt követően a helyi gazdasági élet főbb jellemzőit helyezi fókuszába. A népszámlálási adatok szekunder elemzéséből kiténik, hogy Hollókő foglalkoztatottsági aránya 2022-re megközelítette a vármegye átlagos értékét, emellett kirajzolódik egy ún. „nappali lakosságcsere” is a településen, amely a helyi lakosok jelentős hányadának más településre, illetve a más településről Hollókőre dolgozni járók együttes érvényesülésének következménye. Mindezek mellett a primer kutatás eredményei a helyi gazdasági élet főbb tényezőit, illetve annak lakossági megítélését foglalja magában, így nyújtva komplex képet Hollókőről.

Kulcsszavak: Hollókő, falukutatás, gazdasági élet, munkaerőpiac

Labour market situation – The characteristics of economic life in Hollókő

Balázs Lőrinc

Ph.D. student, Hungarian University of Agriculture and Life Sciences, Doctoral School of Economic and Regional Sciences

Abstract: The village of Hollókő in Nógrád County is the only village in Hungary included on the UNESCO World Heritage Site at the time of manuscript completion. Due to this fact, the composition of the local society, its activity and mobility trends, and thus the everyday life of the village, display many unique features. The study focuses on the labour market of Hollókő, and then on the main characteristics of local economic life. A secondary analysis of the census data shows that Hollókő's employment rate had approached to the county average by 2022, and there is also a so-called „daytime population turnover” in the municipality, which is the result of a significant proportion of local residents commuting for work purposes to other municipalities and a high share of people commuting from other municipalities to work in Hollókő. In addition, the results of the primary research cover the main factors of local economic life and its perception by the local population, thus providing a complex picture of Hollókő.

Keywords: Hollókő, village research, economic life, labour market

Bevezetés

A tanulmány kiemelt fókuszában Hollókő munkaerőpiaci helyzetképének és gazdasági életének elemzése áll. A település egyedülálló építészeti és kulturális értékekkel bír, a világörökségi helyszínhez kapcsolódó jellegzetességei a vizsgált téma terület szempontjából megkerülhetetlennek bizonyulnak. Ugyanakkor meg kell említeni, hogy a terepmunka során nem csupán a turisztika és a műemlékvédelem perspektívájában vizsgáltuk a falut, hanem a hollókői élet mindennapjait igyekeztünk megismerni – ahogyan az előző, 2015-ös Faluszemináriumi kutatás során is tették a falukutatók (Molnár, 2015). Ezen eljárás fontossága kapcsán Ritter Krisztián az alábbiak szerint fogalmaz: „Hollókő falu társadalmának, gazdaságának értékelésekor két külön feladatunk van. Világosan látni kell a világörökségi területtel kapcsolatos adottságokat és feladatokat. (...) Emellett ismerni kell a falu hétköznapi arcát; azt ahogyan a fiatalok felnőnek, ahogyan az alapvető szolgáltatásokat igénybe veszik.” (Ritter, 2015)

Ahhoz, hogy – mindezek mellett – mélyrehatóan megértsük Hollókő napjainkban zajló gazdasági, illetve munkaerőpiaci trendjeit, szükségszerű a 20. század elejéig visszatekinteni. Kovács (2022) az alábbiak szerint írja le a falut érintő jelentősebb változásokat: az 1900-as évek elején a települést egy önellátó, szegényparaszti agrárfaluként tartották számon, majd a század közepére vált agrár-vegyes funkciójává, ahol a lakosok megélhetési forrása egyre kevésbé volt köthető a mezőgazdasági termeléshez. A század második felére a falu már az örökségvédelem, ezáltal a turizmus (a kézirat lezárásakor TEÁOR'08: I – Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás) nemzetgazdasági ágának színtere volt, így kijelenthető, hogy 60–70 év leforgása alatt az egykori szegényparaszti életforma jelentősen átalakult. Ezen átrétegződés számos demográfiai változást is generált, melyek közül kiemelendő a 20. század eleji „demográfiai robbanás” (népességnövekedés), majd a század második felére ennek ellentétjeként megjelenő „demográfiai erózió” (elvándorlás, népességcsökkenés). A település életét – a népességszám-változás mellett – markánsan meghatározta az 1960-as években indult hagyományos palóc épületek műemléki védelme, melyben az Ófalu helyreállított épületei a korábbiaktól eltérően új funkciót kaptak, a falu jövőének a turizmust álmodták meg. Az 1970-es években az Ófalu műemléki jelentőségű területté vált (1972), majd a falu környezete tájvédelmi besorolást kapott (1977), melyet követően 1987-ben felkerült az UNESCO Világörökség listájára (Kovács–Molnár, 2000, Kovács, 2022). Kovács és szerzőtársai (2000) szerint az 1960-as években lezajló értékmentés nélkül ma nem lenne miről beszélni Hollókő kapcsán. A hollókői műemlékvédelem ugyanakkor a helyi kultúra építészeti elemeire összpontosított, nem pedig az azzal szervesen összekapcsolódó helyi életformára, melynek számos tovaggyűrűző hatása (pl. a falu kiürülése, elnéptelenedése, elöregedése) napjainkban is erőteljesen érezteti hatását (Kovács et al., 2000, Kovács–Molnár, 2000, Molnár, 2011).

A jelen tanulmányhoz kapcsolódó falukutatás idején (2023. júniusában) a fent említett történések lenyomatait közelről is megtapasztalhattuk. Az Ófaluban a lakónépesség száma rendkívül alacsony, az ott élők leginkább az idősebb (65 éves vagy idősebb) korosztályhoz tartoznak. Emellett a helyben dolgozó foglalkoztatottak nagy aránya életvitelszerűen nem számít hollókői lakosnak, így a faluhoz való kötődésük is alacsonynak mondható. Ezáltal kijelenthető, hogy a település látványos értékmegőrzése és turisztikai fejlesztései ellenére – ahogyan azt Bogárdi (2015) is írja – a kedvezőtlen társadalmi folyamatok nem fordultak meg.

Fogalmak, módszertani megjegyzések

E fejezetben a számszerűsíthető, statisztikai vizsgálatához alkalmazott indikátorok, illetve az ehhez kapcsolódó fogalmak és egyéb módszertani megjegyzések kerülnek ismertetésre. A kutatás kezdetén Hollókő humán tőkéjének, azon belül a foglalkoztatottak helyzetének elemzése fogalmazódott meg legfőbb célként, ugyanis – véleményem szerint – a hazai települések kondíciójának feltérképezése során a helyi lakosság ezirányú elemzése szükségszerűnek bizonyul.

Ezt támasztja alá Nemes Nagy (2009), aki szerint a humán tőke minősége és a különböző szintű területegységek (vagy települések) gazdasági fejlettsége szorosan összefügg egymással. A különböző javak, tevékenységek vagy társadalmi csoportok területileg egyenlőtlen eloszlása, illetve annak változása erőteljes hatást gyakorol egy adott térség vagy település gazdasági fejlődésére, illetve a helyi lakosság életszínvonalára is egyaránt (Káposzta–Nagy, 2022). A hazai településállomány társadalmi és gazdasági viszonyait tovább vizsgálva (pl. iskolázottsági szint-, munkaerőpiaci rétegződés-, vagy foglalkoztatási célú ingázás szerint) egyértelműen kirajzolódnak azon térbeli mintázatok melyek a polarizáltság jegyeit hordozzák magukban (Pénzes, 2022). Mindezek alapján megállapítható, hogy egy település – jelen esetben Hollókő – adott időben miként tud sikeres lenni, az számos egyedi társadalmi, gazdasági és infrastrukturális tényezőtől függ (Egri–Kőszegi, 2020, Tóth–Káposzta, 2021, Nagyné Molnár, 2013).

Kapcsolódva a fenti tézisekhez a tanulmány elkészítése során a 2011-es és a 2022-es népszámlálások aktivitási és ingázási adatköreit vettem alapul. A népszámlálás egy adott időpontra (eszmei időpontra) vonatkozó állapotfelvétel. A népszámlálások eszmei időpontja 2011-ben és 2022-ben is október 1-jén volt. A gazdasági aktivitás főbb kereteit a Központi Statisztikai Hivatal népszámlálási fogalmi meghatározása szerint az alábbi négyes tagolásban kell érteni a kéziratban:

- *Foglalkoztatott*: az a 15 éves és idősebb személy, aki az eszmei időpontot megelőző héten legalább egy órányi jövedelmet biztosító tevékenységet végzett, illetve aki rendszeres foglalkozásától átmenetileg távol volt (pl. fizetett/fizetés nélküli szabadság vagy betegség miatt).

- *Munkanélküli*: az a 15 éves és idősebb személy, aki az eszmei időpontot megelőző héten nem dolgozott, az eszmei időpontot megelőző négy hét során aktívan munkát keresett, valamint úgy nyilatkozott, hogy legfeljebb két héten belül munkába tudna állni.
- *Ellátásban részesülő inaktív*: az a személy, aki az eszmei időpontban keresőtevékenységet nem folytatott, de keresettel vagy jövedelemmel rendelkezett (pl. saját jogon öregségi vagy hozzátartozói jogon nyugdíjas, gyermekgondozási díjban részesülő, szociális ellátásban részesülő, vagyonából élő).
- *Eltartott*: az a személy, aki nem tartozik az előbbieken felsorolt kategóriák egyikébe sem, mert keresettel, jövedelemmel nem rendelkezik, megélhetéséről magánszemély vagy intézmény gondoskodik (pl. 15 éven aluli nem tanuló gyermek, keresőtevékenységet nem folytató, inaktív keresőnek nem minősülő nappali tagozatos tanuló, egyéb eltartott).

Fontos megemlíteni továbbá a foglalkoztatottak ingázását is, mely a lakóhely és a munkahely településének egyezőségén vagy különbözőségén alapul, így elkülöníthetők a helyben lakó és dolgozó-, illetve a lakóhelyétől eltérő településre ingázó foglalkoztatottak. A települések jogállás szerinti csoportosítását a kézirat lezárásakor hatályban lévő, 2022. május 1-jei állapot szerint végeztem el. A foglalkoztatottak ingázás mértéke szerinti megoszlásához az alapötletet egy korábbi kéziratunk (Lőrinc–Káposzta, 2024) szolgáltatta. A primer kutatás során a háztartási kérdőívbe beépített 7 db témában releváns kérdés, illetve az arra kapott válaszok kerültek kiértékelésre, amelyen keresztül megismerhetjük a helyiek véleményét a vállalkozói/gazdasági élet főbb tényezőiről.

Eredmények és értékelésük

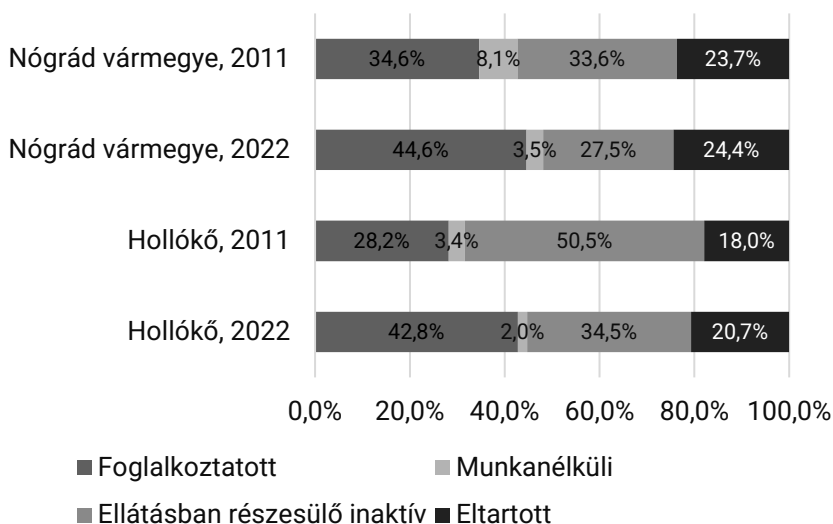
Nógrád vármegye és Hollókő munkaerőpiaci helyzetképe

Napjainkban a társadalom iskolázottsága, képzettségi szintje, továbbá a különböző externális (társadalmi, gazdasági) tényezők markáns hatást gyakorolnak az egyes települések munkaerőpiacára, ahogyan az Hollókő esetén kirajzolódni látszik.

Az 1. ábrán a lakónépesség megoszlása látható gazdasági aktivitás szerint Nógrád vármegye és Hollókő vonatkozásában. Az adatokból kitűnik, hogy 2011-ről 2022-re mindkét területegység foglalkoztatási és munkanélküliségi számai is javultak. Ki kell emelni továbbá, hogy Hollókő foglalkoztatottsági aránya 2022-re megközelítette a vármegye átlagos értékét, ugyanakkor a vármegyei érték, ezáltal a hollókői is jócskán elmarad az országos átlagtól 2022-ben (49%). A munkanélküliek népességen belüli aránya Hollókőn mindkét népszámlálási évben alacsonyabb szintet mutat, mint a vármegye átlaga, ami az ellátásban részesülő inaktívak (pl. öregségi nyugdíjasok) magasabb arányának is köszönhető. Kiemelendő továbbá,

hogy Hollókő korszerkezete még mindig az előregedő státuszba tartozik (2022-ben az öregedési index 224%-os értéket mutat), ugyanakkor a népesség gazdasági aktivitási megoszlása szerint is láthatóak az előregedés enyhülésének jelei. E tényállást azzal lehet magyarázni, hogy az ellátásban részesülő inaktívak népességen belüli aránya 16 százalékponttal csökkent, míg az eltartottak (pl. óvodába, iskolába járók) népességen belüli aránya 2,7 százalékponttal növekedett (1. ábra).

E tendencia főképp a pozitív vándorlási egyenlegnek köszönhető, ugyanis 2022-ben a vándorlási különbözet +35 ezrelékes értéket mutat, amely az azt megelőző években is pozitív értéktartományban mozgott Hollókőn.

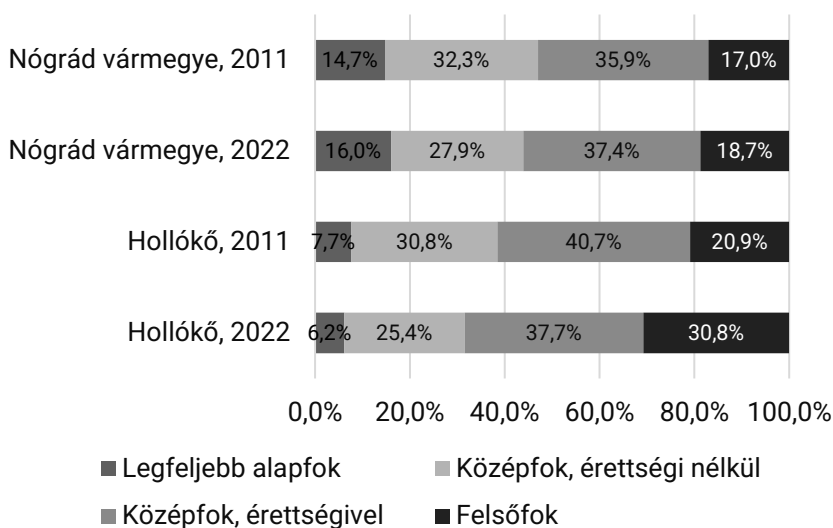

1. ábra. A lakónépesség megoszlása gazdasági aktivitás szerint Nógrád vármegyében és Hollókőn (%)

Forrás: KSH – Népszámlálási adatbázis (2011-2022) alapján a szerző saját számítása

A 2. ábrán a foglalkoztatottak megoszlása látható legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint Nógrád vármegye és Hollókő vonatkozásában. Az adatokból jól kivehető, hogy Hollókőn a legfeljebb általános iskola 8. évfolyamát elvégzett foglalkoztatottak aránya csökkent (-1,5 százalékponttal), mint ahogyan az érettségi nélküli középfokú, illetve az érettségivel rendelkező foglalkoztatottak aránya is (előbbi -5,4, utóbbi -3 százalékponttal). Ezzel ellentétesen a felsőfokú végzettséggel rendelkező hollókői lakosok aránya közel 10 százalékponttal növekedett (2. ábra).

E tendencia – a vonatkozó népszámlálási adatok alapján – főképp a magasabban kvalifikált társadalmi csoportok Hollókőre történő költözésével magyarázható.

2. ábra. A foglalkoztatottak megoszlása legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint Nógrád vármegyében és Hollókőn (%)

Forrás: KSH – Népszámlálási adatbázis (2011-2022) alapján a szerző saját számítása

Kapcsolódva a lakónépesség aktivitási, illetve a foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti rétegződéséhez a következőkben a foglalkoztatottak ingázási szokásai kerülnek középpontba. A tízévente ismétlődő teljeskörű lakónépességi összeírások, azaz a népszámlálások egyik legnagyobb előnye, hogy településsoros adatokat is tartalmaznak, melyek segítségével a különböző térkapcsolati folyamatok elemzése lehetővé válik (Lakatos et al., 2015).

A foglalkoztatottak száma országosan 20%-kal, mintegy 776 ezer fővel növekedett 2011 és 2022 között. Nógrád vármegye értékeit vizsgálva 16%-os, mintegy 11 ezer fős növekedést, míg Hollókő esetén 43%-os, közel 40 fős növekedést láthatunk a népszámlálási adatokban.

Vármegyei kitekintésben – településtípusonként – az adatok igazolják a munkaerő mobilitási hajlandóságának növekedését. A helyben dolgozó foglalkoztatottak száma Nógrádban közel 5 ezer fővel, míg a lakóhelyüktől eltérő településre dolgozni járók száma több, mint 13 ezer fővel nőtt. Ahogyan az országos tendenciákból is kitűnik, úgy az 1. táblázatban a Nógrád vármegyei értékek is alátámasztják azt a tényt, hogy a községek, illetve kisebb mértékben a városok számítanak általánosan munkaerőt kibocsátó, míg a megyeszékhely munkaerőt befogadó településeknek. A 2011-es és a 2022-es településtípusok szerinti adatokat összevetve jól látszik, hogy a megyeszékhely esetében nőtt leginkább az eljárók aránya, itt nőtt a legki-

sebb mértékben a bejárók aránya, ezáltal a helyben dolgozók aránya is Salgótarjánban csökkent a legjelentősebben. E folyamatok egyértelműen mutatják, hogy a megyeszékhely a vármegye lakosainak egyre kisebb hányadát vonzza magához munkavállalási céllal, mindazonáltal növekedni látszik a más településekre, más vármegyékbe ingázók aránya (pl. a Pest vármegyéhez közelebb fekvő települések Budapest irányába mutatnak növekvő ingázási hajlandóságot), amit alátámasztanak a népszámlálás adatai is: 2011-ben a Nógrád vármegyei lakosok több, mint 77%-a, míg 2022-ben a foglalkoztatottak alig 70%-a dolgozott a vármegyén belül (1. táblázat).

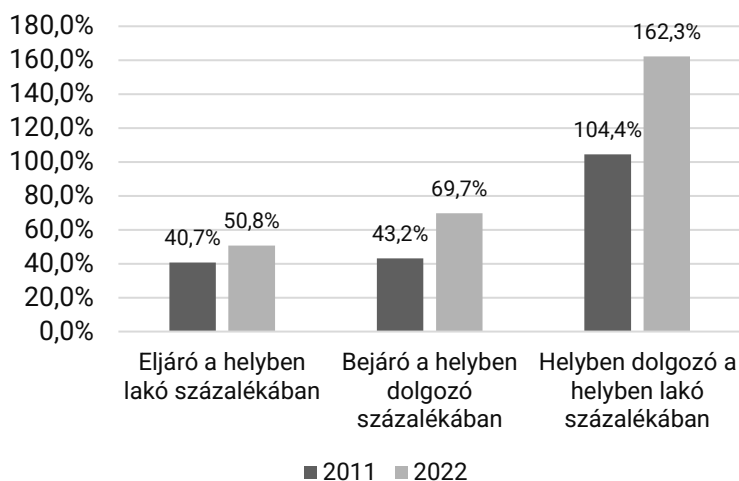
1. táblázat. A foglalkoztatottak az ingázás mértéke és településtípus szerint Nógrád vármegyében (%)

Településtípus	Eljáró a helyben lakó	Bejáró a helyben dolgozó	Helyben dolgozó a helyben lakó
	százalékában (%)		
2011			
Megyeszékhely	19,2	34,6	123,6
Városok	35,5	37,9	103,9
Községek	67,4	33,7	49,2
2022			
Megyeszékhely	29,2	39,9	117,9
Városok	44,3	47,7	106,5
Községek	72,2	40,9	47,1

Forrás: KSH – Népszámlálási adatbázis (2011–2022) alapján a szerző saját számítása

A Nógrád vármegyei foglalkoztatottak településtípusok szerinti ingázási mértékéhez igazodva a 3. ábrán Hollókő vonatkozásában láthatók az ingázási adatok. A Hollókőhöz kötődő, munkavégzési célú ingázási adatok mindkét vizsgált évben markáns elkülönülést mutatnak a vármegyei értékekhez viszonyítva. Elsősorban kiemelendő, hogy mindhárom megfigyelés esetén nőtt a mobilitás intenzitása, így

megállapítható, hogy 2011-hez képest többen járnak el más településre dolgozni Hollókőről, mely tendencia a helyben lakó foglalkoztatottak létszámnövekedésének is köszönhető. Mindemellett nőtt a településre bejáró foglalkoztatottak aránya, csakúgy, ahogyan a helyben dolgozók aránya is. E tényállás jelzi, hogy Hollókő – munkaerőpiaci megközelítésben – kiemelt ingázási céltelepülésnek számít, főképp a hozzá hasonló lakónépességszámmal bíró településekhez képest. Tovább elemezve a települési helyzetképet, megállapítást nyer, hogy minden második hollókői foglalkoztatott más településre járt dolgozni 2022-ben (a helyben élő foglalkoztatottak 15%-a Budapestre és több, mint 8%-a Szécsénybe járt dolgozni). Ezzel együtt szembetűnő az is, hogy 2022-ben a helyben dolgozó foglalkoztatottak közel 70%-a más településről Hollókőre bejáró foglalkoztatottként volt nyilvántartva (Szécsényből 10%-uk, Nagylócról 9%-uk, Salgótarjánból 7%-uk, illetve Pásztórol 6%-uk járt Hollókőre dolgozni) (3. ábra).

3. ábra. A foglalkoztatottak az ingázás mértéke szerint Hollókőn (%)

Forrás: KSH – Népszámlálási adatbázis (2011–2022) alapján a szerző saját számítása

A népszámlálási adatok ezirányú elemzéséből egyértelműen kirajzolódik az a tény, hogy egy ún. „nappali lakosságcsere” zajlik a településen, amely a helyi lakosok jelentős hányadának más településre-, illetve a más településről Hollókőre dolgozni járók együttes érvényesülésének következménye. A falu méretéhez képest jelentősnek mondható mobilitási folyamatot a kutatás idején is láttuk, tapasztaltuk, amely azt az érzetet keltette, hogy a világörökségi helyszín egy Hollókőn kívülről szerveződő „kirakat-örökség” (Ritter, 2015). A település hosszútávú fennmaradása, illetve fejlődése szempontjából e tendenciák nem mutatnak kedvező képet. Ahhoz, hogy ez megforduljon, szükségszerűvé válik – többek között – a két településrész

(Ófalu-Újfalu) közti összhang megteremtésére, továbbá a fiatalabb és idősebb, illetve az őslakos és a beköltöző lakosság közti együttműködésre is szükség lesz.

A fejezetet összegezve megállapítható, hogy Hollókő a hazai vidék egy kitüntetett települése, amely a tárgyalt munkaerőpiaci tendenciák alapján is világosan megjelenik. Véleményem szerint a helyi turizmusnak és az itt folyó társadalmi és gazdasági tevékenységeknek a jövőben összehangoltabban, ezáltal fenntarthatóbban szükséges működnie, ahol a helyi értékek továbbvitele, illetve a helyiek jólétének növelése kitűzendő célként kell, hogy szerepeljen.

Hollókő gazdasági életének főbb jellemzői

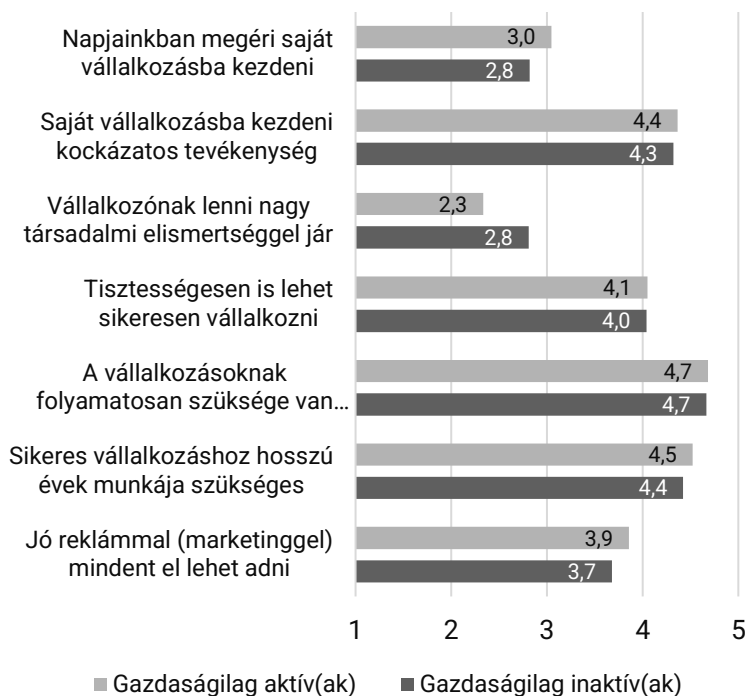
Hollókő aktivitási és munkaerőpiaci tendenciáihoz kapcsolódva e fejezetben a helyi gazdasági élet tényezőinek áttekintő vizsgálata, bemutatása kerül a fókuszba. Kiemelt fontosságúnak tartom elsősorban a helyben működő vállalkozások fő profilját (nemzetgazdasági szektor szerint, hármas tagolásban) meghatározni. A kézirat lezárásakor érvényben lévő TEÁOR'08 osztályozás, illetve a 2022-es adatok szerint a Hollókőn működő vállalkozások 5%-a tartozik a primer (mezőgazdaság), 24%-a tartozik a szekunder (ipar), illetve 71%-a tartozik a terciér (szolgáltatások) szektor nemzetgazdasági ágai közé, amely arányszámok szinte teljes mértékben megegyeznek az azonos időszakos vármegyei értékekkel. Szembetűnő ugyanakkor, hogy – a KSH vonatkozó adatai alapján – a működő vállalkozások mindössze 11%-a tartozik a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágba Hollókőn.

Ehhez kapcsolódva szükséges megemlíteni a vonatkozó népszámlálási adatokat is, miszerint 2022-ben a Hollókőn foglalkoztatottak aránya valamelyest eltér a vállalkozások arányától, hiszen a helyben foglalkoztatottak 6%-a dolgozik a primer (mezőgazdaság), 13%-a dolgozik a szekunder (ipar), illetve 81%-a dolgozik a terciér (szolgáltatások) szektorban. Kiemelendő továbbá, hogy a helyben dolgozó összes munkavállaló 39%-a turizmushoz kapcsolódó munkát végez a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban. Mindezek mellett magas jelentőségű körülménynek számít, hogy a turizmusban helyben dolgozók 91%-a (az összes Hollókőre ingázó 50%-a) más településről ingázik a településre. Ezen adatok alapján alátámasztást nyernek kutatási tapasztalataink, miszerint a helyi turizmus működtetését – munkaerőpiaci szempontból – többségében más települések lakói látják el. Ezzel szemben a helyben élő foglalkoztatottak legjelentősebb mértékben a közgazdaságban, a feldolgozó- és építőiparban dolgoznak a 2022-es adatok szerint.

A 2022-es népszámlálást követő év nyarán e munkaerőpiaci kondícióban érkezünk meg Hollókőre, ahol a primer kutatás során 58 db háztartási kérdőívet sikerült rögzítenünk. A kérdőívbe beépített, témában releváns (helyi vállalkozói/gazdasági élettel kapcsolatos) kérdések, illetve annak kiértékelése során az alábbi eredményekre jutottam.

A 4. ábrán a gazdaságilag aktívak, illetve a gazdaságilag inaktívak átlagos választai láthatók. Kiemelendő, hogy a gazdaságilag inaktívak körében magas volt a

„nem tudom” válaszkategória megjelölése, melyek nem kerültek be az ábrázolt értékek halmazába. Jelentősnek mondható különbségek a két csoport válaszai között ugyanakkor nem fedezhetők fel, viszont az aktív keresők szerint valamelyest erőteljesebben jelenik meg a vállalkozói hajlam, mégis nagy kockázatot látnak benne, mindamellett átlagon aluli szinten értékelik a vállalkozással járó várható társadalmi elismertséget. E válaszok arra engednek következtetni, hogy a megkérdezett helyi lakosok vállalkozói hajlandósága alacsonynak tekinthető (4. ábra).

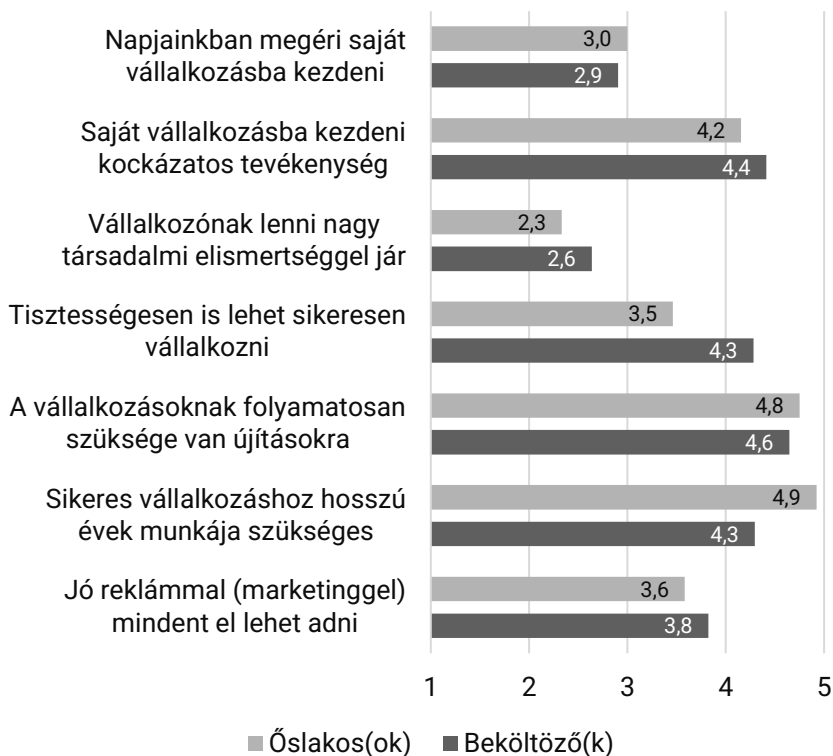
4. ábra. A helyi vállalkozói/gazdasági élet főbb tényezőinek átlagos megítélése a megkérdezett gazdaságilag aktív és gazdaságilag inaktív lakosok által

Forrás: Faluszemináriumi Kutatóműhely (2023) alapján a szerző saját számítása

Megjegyzés: A válaszadók az egyes tényezők értékelését 1–5 közötti Likert-skálán teheték meg, ahol 1 = nem ért egyet, 5 = teljes mértékben egyetért.

Az 5. ábrán az őslakosok és a beköltözők átlagos válaszai láthatók a vállalkozói/gazdasági élethez kapcsolódóan. Őslakosnak minősült a vizsgálat során az a megkérdezett személy, aki Hollókőn született (vagy akinek a születésekor Hollókőn volt az édesanyja lakóhelye), míg beköltözőnek minősült az a megkérdezett személy, aki más településről költözött Hollókőre. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a

jelen esetben vizsgált két társadalmi csoport jelentősen eltérő korösszetételben jelent meg: a megkérdezett őslakosok átlagéletkora 72 év, medián életkora 74 év volt, míg a beköltözők átlag és medián életkora is 57 év volt a kutatás idején. (5. ábra).

5. ábra. A helyi vállalkozói/gazdasági élet főbb tényezőinek átlagos megítélése a megkérdezett őslakos és beköltöző lakosok által

Forrás: Faluszemináriumi Kutatóműhely (2023) alapján a szerző saját számítása
Megjegyzés: A válaszadók az egyes tényezők értékelését 1–5 közötti Likert-skálán tehették meg, ahol 1 = nem ért egyet, 5 = teljes mértékben egyetért.

Az 5. ábra kapcsán elmondható, hogy bizonyos kérdéseket valamelyest eltérőbb módon értékelte a két vizsgált csoport, melyek közül a leginkább szembetűnő, hogy az idősebb korosztályhoz tartozó őslakosok szinte egyöntetűen, teljes mértékben egyetértettek azon állítással, hogy hosszú évek kitartó munkájával sikeresen lehet vállalkozni. A megkérdezettek közül a beköltözők kedvezőbben értékelték azon megállapításunkat, hogy tisztességesen is lehet sikeresen vállalkozni, ugyanakkor úgy látják, hogy napjainkban kockázatosabb saját vállalkozásba kezdeni. A fejezet összességésként elmondható, hogy a helyben élő foglalkoztatottak jelentős hányada

– a népszámlálási adatok alapján – nem vesz részt a helyi turizmus működtetésében, hiszen a turizmusban foglalkoztatottak 91%-a más településről jár Hollókőre dolgozni, míg a helyi lakosok jelentős hányada más ágazatokban keresi a boldogulást. A népszámlálási adatok összefüggésein túl a helyi tapasztalataink is ezirányba mutatnak, miszerint a településen élők jelentős hányada inkább a turizmuson kívüli ágazatokban dolgozik. Mindazonáltal ki kell emelni azt a tényt is, hogy a helyi lakosok nagy része készségesen állt rendelkezésünkre, nagy vendégszeretettel és legjobb tudásuk szerint igyekeztek megválaszolni a feltett kérdések sokaságát, melyek közül a gazdasági élettel kapcsolatos tényezőket is értékelték. Kiemelendő, hogy a saját vállalkozásba való belekezdést, ezzel együtt a vállalkozóvá válás társadalmi elismertségét általánosan alacsonyan értékelték a helyiek, míg a kockázatosság, illetve az innováció és az időtényező faktort általánosan magas értékekkel illették.

Köveztetések és összefoglalás

A kutatás tapasztalatai, illetve az adatok elemzése alapján egyértelműen kitűnik, hogy a falu unikális adottságai önmagukban nem jelentenek garanciát a helyi társadalom jólétének növekedésére. Hollókő mindazonáltal a hazai vidék egy kitüntetett települése, amely a vizsgált indikátorok mellett az egyedülálló építészeti és kulturális értékein keresztül is világosan megjelenik. Mindezek mellett markánsan éreztetik hatásukat napjainkban a település 20. századi történelmének meghatározó folyamatai, amely által az egykori szegényparaszti életformájú település az UNESCO Világörökség részévé és egy turisztikai desztinációvá vált. Kijelenthető viszont, hogy a település látványos értékmegőrzése és turisztikai fejlesztései ellenére sem tudta megakadályozni a demográfiai erózió (elváándorlás, elöregedés) folyamatait, mely változásoknak a munkaerőpiaci hatásai is megjelentek a 21. században. Hollókőn egyértelműen kirajzolódik az a tény, hogy egy ún. „nappali lakosságcsere” zajlik a településen, amely a helyi lakosok jelentős hányadának más településre-, illetve a más településről Hollókőre dolgozni járók együttes érvényesülésének következménye. A falu méretéhez képest jelentősnek mondható mobilitási folyamat alátámaszsa kutatási tapasztalatainkat, miszerint a helyi turizmus működtetését – munkaerőpiaci szempontból – többségében más települések lakói látják el. Ezzel szemben a helyben élő foglalkoztatottak jellemzően más településen, más nemzetgazdasági ágazatokban dolgoznak.

Mindent összegezve azt gondolom, hogy – országos és területi kitekintésben is – a munkaerő mobilabbá válásával nem várható el, hogy minden helyben lakó foglalkoztatott helyben is dolgozzon. Ugyanakkor a legfrissebb adatok és tapasztalatok alapján az sem tűnik egészségesnek a falu jövőjére tekintettel, hogy alig-alig fordul elő olyan helyi lakos, aki meghatározó szerepet vállalna a helyi gazdasági élet működtetésében, fejlesztésében, illetve a világörökségi területtel kapcsolatos

adottságokból fakadó feladatok ellátásban. Véleményem szerint az itt folyó társadalmi és gazdasági tevékenységeknek összehangoltabban, ezáltal fenntarthatóbban szükséges működnie, ahol a helyi értékek továbbvitele, illetve a helyiek jólétének növelése kitűzendő célként kell, hogy szerepeljen.

Irodalomjegyzék

- Bogárdi, T. (2015): Hollókő társadalmának fontosabb ismérvei a statisztikák tükrében. *Acta Regionis Rurum*, 9. 10–19.
- Egri, Z., Kőszegi, I. (2020): A közúti elérhetőség szerepe a kelet-magyarországi gazdasági teljesítményben és gazdaságfejlesztésben. *Területi Statisztika*, 60(6), 653–687. <https://doi.org/10.15196/TS600603>
- Káposzta, J., Nagy, H. (2022): The Major Relationships in the Economic Growth of the Rural Space. *European Countryside*, 14(1), 67–86. <https://doi.org/10.2478/euco-2022-0004>
- Kovács, D., Molnár, M. (2000): Hollókő. In: Bódi, F., Böhm, A. (szerk.): Sikeres helyi társadalmak Magyarországon. Agroiinform Kiadóház, Budapest
- Kovács, D., Molnár, M., Farkas, T. (2000): Hollókő felemelése és...? *Falu Város Régió*, (10), 14–21.
- Kovács, D. (2022): Hollókő: a harmadik dosszié. In: Obádovics, Cs., Széles, Zs. (szerk.): Történelem – Társadalom – Vidék, pp. 189–217. <https://doi.org/10.35511/978-963-334-430-9-Kovacs>
- Lakatos, M. L., Rédei, M., Kapitány, G. (2015): Mobilitás és foglalkoztatás. *Területi Statisztika*, 55(2), 157–179.
- Lőrinc, B., Káposzta, J. (2024): Foglalkoztatás és mobilitás a budapesti munkaerő-piaci vonzáskörzetben. *Studia Mundi – Economica*, 11(1), 68–78. <https://doi.org/10.18531/sme.vol.11.no.1.pp.68-78>
- Molnár, M. (2015): Falukutatás Hollókőn. *Acta Regionis Rurum*, 9. 4–9.
- Molnár, M. (2011): Hollókő (VII.2. altípus, VIII.falutáj). In: Beluszky-Sikos, T. T.: Változó falvaink: Tizenkét falurajz Kercaszomortól Nyírkarászig. pp. 264–291.
- Nagyné Molnár, M. (2013): Factors of success in case of local society. In: *Deturope: Central European Journal of Tourism and Tegmental Development*, 5(3), 63–70. <https://doi.org/10.32725/det.2013.020>
- Nemes Nagy, J. (2009): Terek, helyek, régiók. A regionális tudomány alapjai. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Pénzes, J. (2022): A hazai periférikus települések csoportosítása társadalmi-gazdasági jellemzőik alapján. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 19(1), pp. 20–32. <https://doi.org/10.32976/stratfuz.2022.2>
- Ritter, K. (2015): Összegző gondolatok Hollókő endogén erőforrásairól, a helyi fejlesztés lehetőségeiről. *Acta Regionis Rurum*, 9. 114–120.

Tóth, T., Káposzta, J. (2021): Successful Management of Settlements to Boost Rural Development. *European Countryside*, 13(4), pp. 819–833. <https://doi.org/10.2478/euco-2021-0044>

KSH – Népszámlálási adatbázis (2011–2022): [Központi Statisztikai Hivatal] <https://nep-szamlalas2022.ksh.hu/adatbazis/> (Letöltés ideje: 2024. április 27.)

Faluszemináriumi Kutatóműhely (2023): Hollókői falukutatás – adatbázis.

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.